

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2021.11(143).24
УДК 378.091.3:796.071.2-056.63(477)

Подгаєцький А. В.
кандидат педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ
Березовський В. А.
кандидат педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ
Чередніченко Н. В.
кандидат педагогічних наук, доцент
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ОРІЄНТУВАННЯ СПОРТСМЕНІВ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ В УКРАЇНІ.

У статті досліджено проблему становлення спортивного орієнтування слабочуючих та глухих спортсменів в Україні. Визначено ключові моменти в розвитку цього виду спорту. Вперше систематизовано дані щодо результативності вітчизняних дефлімпійців-орієнтувальників на міжнародній арені. Відображення результатів дослідження в таблицях дозволило краще сприймати інформацію. Отримані у процесі дослідження дані продемонстрували позитивну динаміку у зростанні результативності виступів вітчизняних спортсменів-дефлімпійців на міжнародній арені.

Ключові слова: спортивне орієнтування, дефлімпійці, спортсмени з порушеннями слуху.

Podgaietskyi Andrii, Berezovskyi Vasyl, Cherednichenko Natalia. Features of the formation and development of orienteering sportsmen with hearing impairments in Ukraine. The article deals with the problem of the formation of orienteering for deaf athletes in Ukraine. Key points in the development of this sport have been identified. For the first time, data on the performance of Ukrainian Deaflympians-orienteers in the international arena are systematized. The obtained research results are displayed in tables, which made it possible to improve the perception of information. The authors note that for 25 years of history of performances of Ukrainian orienteers - Deaflympians in the international arena, 119 awards were won at the European Deaf Orienteering Championships, World Deaf Orienteering Championships and Deaflympics Games. For outstanding achievements, 10 orienteering athletes received the title of "Honoured Master of Sports of Ukraine", another 9 athletes were awarded the title of "Master of Sports of Ukraine of international class". Oleksandr Sankin and Yana Melnyk became the most productive orienteering athletes in the Ukrainian national Deaflympics team. These athletes have won 32 awards in the international arena at the European Deaf Orienteering Championships, World Deaf Orienteering Championships and Deaflympics Games during their sports careers. They are one of the most titled among athletes with hearing impairments not only in Ukraine but also in the world. On the basis of the data obtained in the course of the research, it was concluded that there is a positive dynamics of growth in the performance of Ukrainian athletes-Deaflympians in the international arena.

Keywords: orienteering, Deaflympians, athletes with hearing impairments.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Досягнення вітчизняних спортсменів на Паралімпійських та Дефлімпійських Іграх, показані в останні десятиліття, демонструють ефективну систему управління навчально-тренувальним процесом спортсменів з особливими потребами. Позитивним результатом цієї діяльності є не лише іміджева привабливість нашої країни у світі, а й зміна відношення до проблеми інвалідності в українському суспільстві на краще. Не зважаючи на фундаментальні вітчизняні дослідження проблеми розвитку та становлення паралімпійського та дефлімпійського руху (Бріскін Ю. А., Когут І. О., Матвеев С. Ф., Передерій А. В.), існує невелика кількість матеріалів, що висвітлюють становлення та розвиток окремих видів спорту осіб з порушеннями в розвитку. Зокрема, досліджуючи проблему становлення та розвитку спортивного орієнтування спортсменів з порушеннями слуху, ми виявили обмежену кількість матеріалів з даної тематики (Березовський В. А., Подгаєцький А. В., Слобожанінов А. А.)

Спортивне орієнтування є одним з найбільш успішних видів Дефлімпійського спорту в Україні. Підтвердженням цьому є досягнення вітчизняних спортсменів з порушеннями слуху на Дефлімпійських іграх, чемпіонатах світу та чемпіонатах Європи. У той же час, не зважаючи на значні досягнення вітчизняних дефлімпійців-орієнтувальників, ми не знайшли в науковій літературі матеріалів, які висвітлюють особливості розвитку даного виду спорту в нашій країні. Така ситуація є неприйнятною, і вказує на необхідність проведення цілеспрямованого дослідження даної проблеми.

Мета дослідження – проаналізувати та систематизувати дані щодо розвитку спортивного орієнтування спортсменів з порушеннями слуху в Україні

Методи дослідження: аналіз наукових та електронних джерел, опитування спортсменів, тренерів збірних команд та провідних фахівців СФГУ (Спортивна федерація глухих України).

Виклад основного матеріалу дослідження. Спортивне орієнтування, як окремий вид спорту, сформувалось у Скандинавії у другій половині XIX століття (Березовський В. А., Ганопольський В. І., Слобожанінов А. А.). Стрімкий розвиток спортивного орієнтування у країнах Європи сприяв створенню у 1961 році Міжнародної федерації спортивного

орієнтування – International Orienteering Federation (IOF). Фундаторами IOF стали федерації з 10 країн: Болгарія, Чехословаччина, Данія, Федеративна Республіка Німеччина, Німецька Демократична Республіка, Фінляндія, Угорщина, Норвегія, Швеція, Швейцарія [8,9]. Україна не стояла осторонь від розвитку цього виду спорту. І у 1963 р. у м. Каневі був проведений перший чемпіонат України з цього виду спорту [9].

Першими міжнародними змаганнями серед спортсменів з порушеннями слуху став чемпіонат Північних та Балтійських країн, який було організовано в м. Мульше (Швеція) у 1979 р. [2,7].

Поступове зростання популярності спортивного орієнтування серед глухих та слабочуючих спортсменів сприяло виходу цього спорту на новий рівень. У 1988 р. в м. Єнчепінг (Швеція) кращі дефлімпііці – орієнтувальники зібрались, щоб прийняти участь у першому чемпіонаті Європи зі спортивного орієнтування серед спортсменів з порушеннями слуху [6,7]. В Україні спортивне орієнтування, як вид спорту серед спортсменів з порушеннями слуху, починає розвиватись на початку 90-х років. Дебютний старт пройшов у рамках «Робітничої спартакіади» у м. Києві в 1991 р. Особливим для розвитку спортивного орієнтування серед спортсменів-дефлімпііців став 1995 рік. Саме тоді, було проведено I-й чемпіонат України зі спортивного орієнтування серед нечуючих спортсменів (Ангарський перевал, АР Крим) та створено у м. Києві 1-й спортивний клуб зі спортивного орієнтування і туризму для нечуючих «Київська Русь». На міжнародній арені вітчизняні дефлімпііці-орієнтувальники дебютували у 1996 р. у м. Вільнюс (Литва). [1,3,4].

Проаналізувавши дані з різних ресурсів, ми побачили, що серед спортсменів з порушеннями слуху організовуються чемпіонати Європи та чемпіонати світу. Крім цього, з 1997 року спортивне орієнтування увійшло до програми Дефлімпійських ігор. [2,5]. У процесі проведення дослідження ми не виявили систематизованих матеріалів щодо аналізу результатів виступів українських орієнтувальників з порушеннями слуху на міжнародній арені. З метою усунення цього недоліку, було проведено опитування спортсменів-дефлімпііців, тренерів-виклалачів та фахівців у цій галузі. Крім цього, ми проаналізували інформацію електронних джерел міжнародних і вітчизняних організацій, які опікуються розвитком спортивного орієнтування серед спортсменів з порушеннями слуху. Ця кропітка робота дозволила зібрати повну інформацію, що стосується виступів вітчизняних спортсменів на міжнародній арені. Для кращого сприйняття інформації ми внесли дані у таблиці. Для кожного рівня змагань – чемпіонат Європи, чемпіонат світу, Дефлімпійські ігри, було створено окрему таблицю, в якій відображено досягнення українських дефлімпііців-орієнтувальників.

Таблиця 1

Чемпіонат Європи серед спортсменів з порушенням слуху (EDOC)						
№	Рік	Місце проведення	Кількість нагород збірної команди України			
			Золото	Срібло	Бронза	Всього
I	1988	Єнчепінг (Швеція)				
II	1992	Раменське (Росія)				
III	1996	Санкт-Галлен (Швейцарія)				
IV	2000	Сентендре (Угорщина)	1	3	1	5
V	2004	Цесіс (Латвія)	2	2		4
VI	2008	Виру (Естонія)	3	3	2	8
VII	2012	Егер (Угорщина)	2	3	2	7
VIII	2016	Оломоуц (Чехія)	3	4	3	10
IX	2021	Вільнюс (Литва)	5	2	2	9
РАЗОМ			16	17	10	43

Чемпіонати Європи серед спортсменів з порушеннями слуху проводяться раз на 4 роки починаючи з 1988 року. Українські спортсмени вперше взяли участь у чемпіонаті Європи (ЧЄ) зі спортивного орієнтування серед спортсменів з порушеннями слуху в 1996 р. Це був єдиний ЧЄ, на якому українці не вибороли нагород. З того часу, дефлімпііці-орієнтувальники завоювали 43 нагороди (16 золотих, 17 срібних та 10 бронзових). Найтитулованішими спортсменами в українській команді є Олександр Санькін (м.Київ) та Яна Мельник (м.Київ). Олександр Санькін на ЧЄ виборов 12 нагород (1 золоту, 9 срібних та 1 бронзову). Яна Мельник є володаркою 11 нагород (7 золотих, 2 срібних та 1 бронзова). З таб. 1 ми бачимо позитивну динаміку виступів на останніх ЧЄ.

Таблиця 2

Чемпіонат світу серед спортсменів з порушенням слуху (WDOC)						
№	Рік	Місце проведення	Кількість нагород збірної команди України			
			Золото	Срібло	Бронза	Всього
I	2006	Веспрем (Угорщина)	5	2		7
II	2011	Черкаси (Україна)	3	6	1	10
III	2015	Рочестер (США)	3	4	3	10
IV	2019	Оломоуц (Чехія)	7	2	4	14
РАЗОМ			18	14	8	40

Перший чемпіонат світу (ЧС) зі спортивного орієнтування серед спортсменів з порушеннями слуху був проведений у 2006 р. Починаючи з 2011 року чемпіонати світу Не зважаючи на значну конкуренцію зі сторони спортсменів інших країн, вітчизняні орієнтувальники демонструють від старту до старту значний прогрес у результатах. Так, на крайньому ЧС наші спортсмени вибороли 13 нагород, що стало абсолютним рекордом серед команд – учасниць.

За період з 2006 року українські орієнтувальники – дефлімпійці вибороли загалом 40 нагород на ЧС (18 золотих, 14 срібних, 8 бронзових). Найрезультативнішими на ЧС в українській збірній були Олександр Санькін 10 нагород (3 золоті, 6 срібних, 1 бронзова) та Яна Мельник 10 нагород (7 золотих, 2 срібних, 1 бронзова).

Таблиця 3

Дефлімпійські ігри (Deaflympics Games)						
№	Рік	Місце проведення	Кількість нагород збірної команди України			
			Золото	Срібло	Бронза	Всього
XVIII	1997	Копенгаген (Данія)		2	1	3
XIX	2001	Рим (Італія)	1	1		2
XX	2005	Мельбурн (Австралія)	3	2		5
XXI	2009	Тайбей (Тайвань)	3	3	3	9
XXII	2013	Софія (Болгарія)	3	2	2	7
XXII	2017	Самсун (Туреччина)	3	4	3	10
РАЗОМ			13	14	9	36

Дефлімпійські ігри – це найпрестижніші змагання серед спортсменів з порушеннями слуху, які проводяться з 1924 року. Спортивне орієнтування було включено у програму Дефлімпійських ігор (ДІ) у 1997 році. За цей період вітчизняні орієнтувальники вибороли 36 нагород (13 золотих, 14 срібних та 9 бронзових). Найрезультативнішими на ДІ вітчизняних орієнтувальників є Олександр Санькін 10 нагород (3 золоті, 4 срібні, 3 бронзові) та Яна Мельник 11 (5 золотих, 6 срібних). Підводячи підсумки, зазначимо, що за 25 річну історію виступів вітчизняних орієнтувальників – дефлімпійців на міжнародній арені було здобуто 119 нагород на ЧС, ЧМ та ДІ. За видатні досягнення 10 спортсменів-орієнтувальників отримали спортивне звання «Заслужений майстер спорту України», ще 9 спортсменів удостоєні звання «Майстер спорту України міжнародного класу».

Висновки. Отримані у процесі дослідження дані, демонструють позитивну динаміку у зростанні результативності виступів вітчизняних спортсменів-дефлімпійців у спортивному орієнтуванні. Крім того, слід зазначити, що позитивні тенденції спостерігаються на всіх рівнях міжнародних стартів: чемпіонати Європи, чемпіонати світу та Дефлімпійські ігри. Отримані результати свідчать про ефективність організаційних заходів та тренувальних програм, що дозволяють досягати високого рівня конкурентоспроможності українських спортсменів-орієнтувальників з порушеннями слуху. **Перспективи подальших досліджень.** Наше дослідження не вичерпує усіх аспектів діяльності дефлімпійців-орієнтувальників. У наступних дослідженнях слід звернути увагу на особливості тренувальних програм, що забезпечують високий рівень конкурентної спроможності вітчизняних спортсменів.

Література

1. Березовський В. А., Подгаєцький А. В. Спортивное ориентирование как средство адаптивного физического воспитания глухих и слабослышащих // Тези доповідей IX Міжнародного наукового конгресу «Олімпійський спорт і спорт для всіх» – К. : Олімпійська література, 2005. С. 543.
2. Березовський В. А., Подгаєцький А. В. Спортивное ориентирование в Украине. Спортсмены с нарушениями слуха. – К. : вид-во BULLA, 2021, 65 с.
3. Лаврик О. А. Развитие спортивного ориентирования глухих спортсменов в Украине. – К. : НУФСУ, 1999, 96 с.
4. Слобожанінов А. А. Соціальна адаптація дітей із вадами слуху засобами спортивного орієнтування // Молодий вчений №3.1 (43.1) 2017, С. 254-257.
5. <https://deafsport.org.ua/>
6. <http://deaforienteeing.org/>
7. <https://www.edso.eu/>
8. <https://orienteeing.sport/iof/history-and-archives/>
9. <https://orienteeing.org.ua/pro-sport/>
10. <https://www.facebook.com/Deaf-Orienteering-Kyiv>

Reference

1. Berezovsky V. A., Podgayetsky A. V. (2005) "Orienteering as a means of adaptive physical education of the deaf and hard of hearing" // Abstracts of the X International Scientific Congress "Olympic Sport and Sport for All" – Kyiv: Olympic Literature, 2005, p. 543.
2. Berezovsky V. A., Podgayetsky A. V. (2021) "Orienteering in Ukraine. Athletes with hearing impairments" – Kyiv: BULLA publishing house.
3. Lavryk O. A. (1999) "The development of deaf athletes orienteeing in Ukraine" – Kyiv: the publishing house of the National Physical Culture and Sport's University
4. Slobozhaninov A. A. (2017) "Social adaptation of children with hearing impairments by means of orienteeing" // Young scientist №3.1 (43.1) 2017, p. 254-257.
5. <https://deafsport.org.ua/>
6. <http://deaforienteeing.org/>
7. <https://www.edso.eu/>
8. <https://orienteeing.sport/iof/history-and-archives/>
9. <https://orienteeing.org.ua/pro-sport/>
10. <https://www.facebook.com/Deaf-Orienteering-Kyiv>